

13.6.2025

EOAK/3558/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Heidi Laurila

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE AMBULANSSIKULJETUSTEN JA ENSIHOITOON LIITTYVIEN KULJETUSTEN JÄRJESTÄMIS- JA RAHOITUSVASTUUN UUDISTAMISTA JA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUMUUTOKSIA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI: AHVENANMAATA KOSKEVA ERILLISOSUUS

1 LAUSUNTOPYYNTÖ

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitoon liittyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi. Lausuntopyynnön kohteena on esityksen Ahvenanmaata koskeva erillisuus.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki eräiden kuljetusten rahoittamisesta Ahvenanmaalla.

2 LAUSUNTO

Esitän lausuntonani kohteliaimmin seuraavan.

Sosiaali- ja terveysministeriö on jo aiemmin pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi. Tältä osin lausuntokierros oli 14.4.-25.5.2025 (VN/35922/2023).

Viittaan tältä osin 23.5.2025 antamaani lausuntoon (EOAK/2366/2025).

Aiemmin lausuntopyynnön kohteena olleessa luonnoksessa hallituksen esitykseksi (myöh. pääesitys) todettiin seuraavaa (s. 27).

Rahoituksen turvaamiseksi ehdotetaan toistaiseksi voimassa olevan erillisen lain säätämistä Ahvenanmaalle maksettavista korvauksista. Kyseistä lakia valmistellaan parhaillaan, ja siitä järjestetään Ahvenanmaan maakunnalle ja Ahvenanmaan valtuuskunnalle kohdennettu lausuntokierros kevään 2025 aikana. Erillistä korvauslakia koskeva lakiehdotus olisi tarkoitus liittää erillisen lausuntokierroksen jälkeen osaksi nyt käsillä olevaa esitystä.

Aikaisemmin lausuntokierroksella olleessa pääesityksessä ehdotetaan Kansaneläkelaitoksen nykyisin sairaankuljetuksena korvaamien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun siirtämistä kokonaisuudessaan hyvinvointialueille. Sen perusteluissa (s. 16) todetaan, että Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 12 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat terveyden- ja sairaanhoitoa tietyin itsehallintolaissa säädetyin poikkeuksin. Luonnoksen mukaan, mikään näistä poikkeuksista ei suoranaisesti liity ensihoitoon, ja siten Ahvenanmaalla on tällä hetkellä hyvinvointialueita vastaavalla tavalla jo vastuu ensihoitopalvelun järjestämisestä sekä lainsäädäntövaltansa perusteella mahdollisuus säätää tähän liittyvistä maksuista (pois lukien tällä hetkellä sairausvakuutuslaissa säädetyt ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten omavastuut) maakunnan alueella.

Edelleen pääesityksen perusteluissa (s. 16) todetaan, että itsehallintolain 29 §:n 3 kohdan nojalla sosiaalivakuutusta koskevat asiat kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Sosiaalivakuutusta koskevaan sääntelyyn perustuvat tällä hetkellä ahvenanmaalaisten saamat korvaukset ja heidän maksamansa omavastuut ensihoitopalveluun sisältyvistä kuljetuksista ja Kansaneläkelaitoksen kiireettöminä sairaankuljetuksina korvaamista kuljetuksista.

Pääesityksessä todetaan edelleen (s.16), että Ahvenanmaan talousjärjestelmä perustuu siihen, että valtion talousarviosta siirretään varoja Ahvenanmaalle itsehallintoon liittyvien menojen rahoittamista varten. Tämä tehdään itsehallintolain mukaan pääasiassa tasoituksen ja verotasoituksen kautta. Maakunnalle on myös mahdollista myöntää ylimääräistä määrärahaa ja poikkeuksellisista olosuhteista johtuvaa lisävastusta.

Pääesityksen säätämisyjärjestysperusteluissa ei ole lainkaan arvioitu ehdotuksen suhdetta Ahvenanmaan itsehallintoon. Esityksen mukaan (s. 85) vaikutukset täydentyvät lausuntokierroksen aikana.

Nyt arvioitavana olevassa lausuntoluonnoksessa todetaan, että itsehallintolaissa säädettyä toimivallanjakoa ei ehdoteta muutettavaksi, vaan esityksellä varmistetaan, että maakunnalla on taloudelliset edellytykset suoritua sen toimivaltaan kuuluvista tehtävistä.

Katson, että ehdotetun sääntelykokonaisuuden suhdetta Ahvenanmaan itsehallintoon on esitettyjen perusteluiden pohjalta jossain määrin haastavaa arvioida. Pääesityksen säätämisyjärjestysperusteluissa tällaista tarkastelua ei ole, ja nyt lausuntopyynnön kohteena olevassa esitysluonnoksessa tarkastellaan kysymystä taloudellisten edellytysten näkökulmasta tekemättä selkoa lainsäädäntövallan jakautumisesta valtakunnan ja maakunnan välillä.

Mielestäni esityksestä tulisi käydä selvästi esille se, millä perusteilla hallitus katsoo, että ehdotettu lainsäädäntö täyttää Ahvenanmaan itsehallintolaissa säädetyt edellytykset säätää asiasta valtakunnan lailla. Nyt tällaisia perusteluita ei ole esitetty.

Perustelujen mukaan lausuntokierroksen jälkeen nyt tarkasteltavana oleva esitysluonnos yhdistetään pääesitykseen. Lainsäädäntökokonaisuuden selkeyden kannalta olisi mielestäni ollut perusteltua valmistella esitykset yhdessä ja pyytää lausuntoja samanaikaisesti.

Pidän tärkeänä, että jatkovalmistelussa yhdistettyjen esitysten säätämisyjärjestysperusteluita täsmennetään ja täydennetään Ahvenanmaan itsehallintoa koskevilta osin.

Totean, että kohdassa 1.2 Valmistelu on esitysluonnokseen jäänyt kesken teksti, jossa selostetaan, mitä Ahvenanmaan maakuntahallituksen ja valtuuskunnan kanssa käydyissä keskusteluissa on tullut esille. Esityksestä ei muutoinkaan ilmene Ahvenanmaan maakuntahallituksen ja valtuuskunnan valmistelun yhteydessä esittämä kanta kyseessä olevaan asiaan. Kohtaan 1.2 sisältyy ainoastaan ylimalkainen maininta käydyistä keskusteluista ja keväällä 2025 pidetystä tilaisuudesta.

Perustuslakivaliokunta on korostanut Ahvenanmaata koskevien säännösten valmistelua yhdessä maakunnan kanssa ja tulkintakysymysten ratkaisemista mahdollisuuksien mukaan jo lainvalmisteluvaiheessa sekä valtakunnan ja maakunnan välistä oikea-aikaista keskustelua muutoksista johtuvista hallinnollisista ja taloudellisista seurauksista (PeVL 18/2022 vp).